

6. mérés

Egyfázisú és háromfázisú nemlineáris áramkör vizsgálata

A mérés célja

Egyfázisú és háromfázisú nemlineáris áramkör tulajdonságainak, vizsgálati módszereinek megismerése, HIOKI 3197 típusú teljesítmény minőség analízátor (a továbbiakban PQA) használatának gyakorlása. A műszer teljes műszerkönyve, rövidített áttekintője megtalálható a „Kiegészítő anyagok” között.

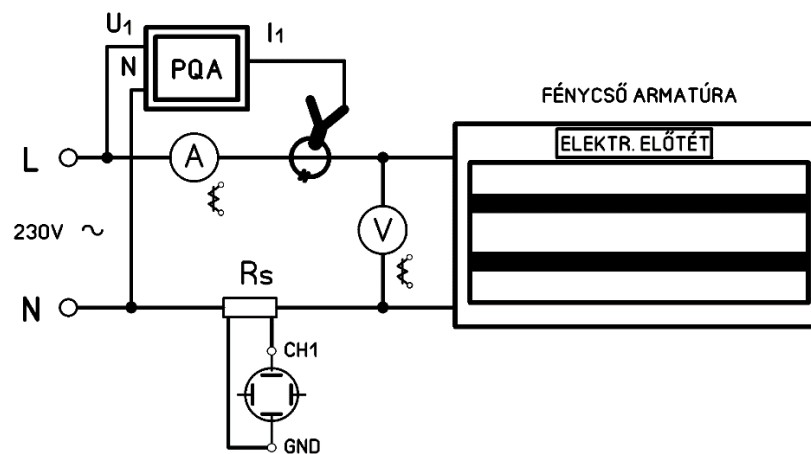
Biztonságtechnikai útmutató

A mérési feladatok tápfeszültségét a gyakorlatvezető útmutatása alapján válasszuk. A szabályozható 3x400V tápfeszültség nem földfüggetlen, érintésvédelmi szempontból nem elválasztott, különösen ügyeljünk az áramütés elkerülésére!

MÉRÉSI FELADATOK

A. FÉNYCSŐ ÁRAMKÖRÉNEK VIZSGÁLATA

Kapcsolás

Elektronikus előtétell ellátott fénycsőves lámpatest hálózati tápfeszültségének és felvett áramának időfüggvényét megjelenítjük, PQA műszerrel meghatározzuk ennek harmonikus összetevőit. A lámpatestet 230V váltakozófeszültségről tápláljuk. A kapocsfeszültséget lágyvasas műszerrel mérjük. Az áramot a fázisvezetőbe iktatott lágyvasas műszerrel mérjük. A PQA műszerre is csatlakoztatjuk a hálózati feszültséget, az áram érzékelőt (CLAMP) a fázisvezetőre csíptetjük

Feladat (a)

Kapcsoljuk be a PQA műszert. A SYSTEM menüben állítsuk be a kapcsolási elrendezést (WIRING), válasszuk ki az áram érzékelő (CLAMP) típusát. A további beállításokat a gyakorlatvezető segítségével végezzük el.

Feladat (b)

A mérőkört bekapcsolva jegyezzük fel az amper és voltmérő méréshatárát, és a mért értékeket. Figyeljük meg a PQA műszeren az áram és feszültség alakját (VIEW/WAVEFORM menü). Jegyezzük fel a PQA műszerről a feszültség és áram harmonikus összetevőit (VIEW/HARMONICS menü). Megkönnyíti az adatok leírását, ha az F4 gombbal (HOLD) rögzítjük a pillanatnyi állapotot.

Értékelés

A nemszinuszos és csak páratlan rendszámú felharmonikusokat tartalmazó feszültséggel U_{eff} effektív értékét - az U_1 alapharmonikus és az U_3 , U_5 , U_7 és U_9 felharmonikus feszültségek ismeretében a következő módon számíthatjuk:

$$U_{eff} = \sqrt{U_1^2 + U_3^2 + U_5^2 + U_7^2 + U_9^2 + \dots}$$

Az áram effektív értékét szintén ezen összefüggés értelemszerű alkalmazásával kapjuk.

A feszültség torzítási tényezőjét az U_1 alapharmonikus érték és a felharmonikus feszültségek alapján határozhatjuk meg:

$$THD = \frac{\sqrt{U_3^2 + U_5^2 + U_7^2 + U_9^2 + \dots}}{U_1} \cdot 100 [\%]$$

Az áram torzítási tényezőjét szintén ezen összefüggés értelemszerű alkalmazásával kapjuk. Foglalkoztatás táblázatba:

- a feszültség effektív értékét:
  - a lágyvasas műszer szerint
  - a PQA szerint (RMS)
  - a harmonikusokból számítottat
- az áram effektív értékét:
  - a lágyvasas műszer szerint
  - a PQA szerint (RMS)
  - a harmonikusokból számítottat
- a feszültség torzítási tényezőjét:
  - a PQA szerint
  - a harmonikusokból számítottat
- az áram torzítási tényezőjét:
  - a PQA szerint
  - a harmonikusokból számítottat

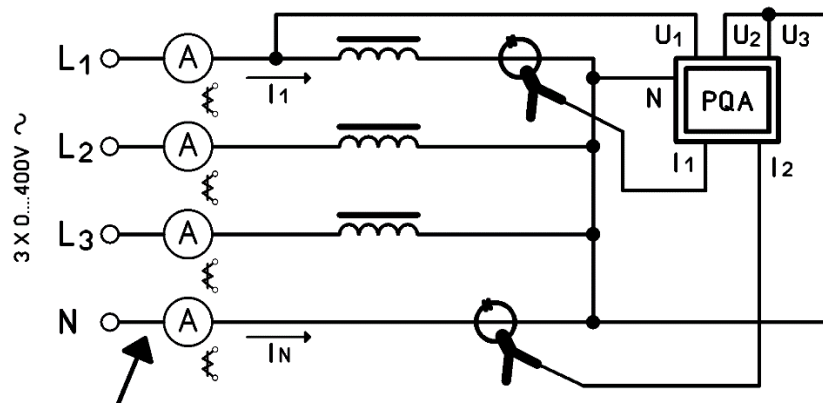
Mért értékek							Számított értékek		
Torz. tény.	Feszültség [V]					Torz. tény.	Feszültség		
THD _U [%] (PQA)	U _{eff}	U _{RMS} (PQA)	Harmonikusok [V]					THD _U [%]	U _{eff} [V]
			1.	3.	5.	7.	9.		

Mért értékek							Számított értékek		
Torz. tény.	Áram [A]					Torz. tény.	Áram		
THD _I [%] (PQA)	I _{eff}	I _{RMS} (PQA)	Harmonikusok [A]					THD _I [%]	I _{eff} [A]
			1.	3.	5.	7.	9.		

Ugyanazon jellemző (U_{eff} , I_{eff} , THD_U , THD_I) különböző módon mért és számított értéke (a megengedett hibahatáron belül) meg kell, hogy egyezzen!

B. HÁROMFÁZISÚ NEMLINEÁRIS ÁRAMKÖR VIZSGÁLATA

Kapcsolási vázlat

Háromfázisú nemlineáris terhelésnek egy üresen járó háromfázisú transzformátort használunk. A terhelést változtatható háromfázisú feszültségről tápláljuk. A mérés során megvizsgáljuk, hogy háromvezetős (nullavezető nélküli) és négyvezetős (nullavezető bekötve) tápláláskor milyen áramköri viszonyok alakulnak ki. Ehhez a nullavezető ágát fogjuk megbontani a nyílal jelölt ponton (a nulla-vezető áramát mérő ampermérőn). Csatlakoztassuk a PQA műszer N, U₁ kapcsaira az L₁ fázisfeszültséget. A két áram érzékelő (CLAMP) közül az I₁-t csiptessük az L₁ fázisvezetőre, az I₂-t a nullavezetőre.

Feladat (a)

Kapcsoljuk be a PQA műszert. A SYSTEM menüben állítsuk be a kapcsolási elrendezést (WIRING), válasszuk ki az áram érzékelők (CLAMP) típusát. A további beállításokat a gyakorlatvezető segítségével végezzük el.

Feladat (b)

A mérőkört bekapcsolva jegyezzük fel az ampermérők méréshatárát, a mért értékeket. Figyeljük meg a PQA műszeren (VIEW/WAVEFORM menü) az áram és feszültség időfüggvényét. Jegyezzük fel a PQA műszerről az áramok harmonikus összetevőit (VIEW/HARMONICS menü). Megkönnyíti az adatok leírását, ha az F4 gombbal (HOLD) rögzítjük a pillanatnyi állapotot.

Feladat (c)

Kapcsoljuk be a tápfeszültséget, állítsunk be kb 3x400V vonali feszültséget a terhelésen, majd figyeljük meg a megjelenő időfüggvényeket. A fázisáram nemszinuszos, a jel szimmetria viszonyai miatt elvben csak páratlan rendszámú felharmonikusokat tartalmaz. A hárommal osztható rendszámú felharmonikusok (pl a 150 Hz frekvenciájú 3. harmonikus és a 450 Hz-es 9. harmonikus) mindhárom fázisban azonos fázishelyzetűek (un. zérussorrendű rendszert képeznek), emiatt a nullavezető áramában összegződnek. A 3. harmonikus amplitúdója a legnagyobb, a nullavezető áramában ezért a 150 Hz frekvenciájú komponens a domináló (a terhelés kisebb aszimmetriája miatt más komponensek, pl az alapharmonikus is jelen van a nullavezető áramában.). Bontsuk meg a nullavezető ágát (a nyíllal jelölt ponton) és figyeljük meg változásokat. A nullavezető hiányában a zérussorrendű áramkomponensek nem tudnak kialakulni, a fázisáram felharmonikus tartalma csökken, viszont a fázisfeszültség fog torzulni. (Ez az egyik oka annak, amiért nem alkalmazunk a primer és szekunder oldalon egyaránt földeletlen csillagpontú, csillag/csillag kapcsolású transzformátorokat.) Végezzük el az I_1 fázisáram és az I_N nullavezető árama harmonikus összetevőinek mérését mind a négyvezetős, mind a háromvezetős (nullavezető nélküli) esetben. Megfigyelhetjük, hogy a fázisáram 3. felharmonikus összetevőjének közel háromszorosa mérhető a nullavezetőben a négyvezetős esetben. Háromvezetős kapcsolásra áttérve a fázisvezető áramának 3. harmonikus összetevője jelentősen lecsökken. (Nem szűnik meg teljesen, mivel szórt kapacitásokon keresztül ilyenkor is kialakul a zérussorrendű áramok részére egy nagy impedanciájú zárt árampálya.)

Értékelés

Az A feladatban ismertetett összefüggések értelemszerű alkalmazásával, a mérési eredmények alapján határozzuk meg az áramok effektív értékét és torzítási tényezőjét!

Foglaljuk táblázatba az alábbiakat!

- Az I_1 áram effektív értékét mindkét esetre:
  - a lágyvasas műszer szerint
  - a PQA szerint (RMS)
  - valamint a harmonikusokból számítottat
- Az I_1 áram torzítási tényezőjét mindkét esetre
  - a PQA szerint
  - valamint a harmonikusokból számítottat
- Az I_N áram effektív értékét
  - a lágyvasas műszer szerint
  - a PQA szerint (RMS)
  - valamint a harmonikusokból számítottat
- Az I_N áram torzítási tényezőjét:
  - a PQA szerint
  - valamint a harmonikusokból számítottat

Négyvezetős táplálás									
Mért értékek								Számított értékek	
Torz. tény.	Áram [A]							Torz. tény.	Áram
THD_1 [%] (PQA)	I_{eff} 	I_{RMS} (PQA)	Harmonikusok [A] (PQA)					THD_1 [%]	I_{eff} [A]
			1.	3.	5.	7.	9.		
I_1									
I_N									

Háromvezetős táplálás									
Mért értékek								Számított értékek	
Torz. tény.	Áram [A]							Torz. tény.	Áram
THD_1 [%] (PQA)	I_{eff} 	I_{RMS} (PQA)	Harmonikusok [A] (PQA)					THD_1 [%]	I_{eff} [A]
			1.	3.	5.	7.	9.		
I_1									

Ugyanazon jellemző (I_{eff} , THD_1) különböző módon mért és számított értéke (a megengedett hibahatáron belül) meg kell, hogy egyezzen!

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Nemszínuszos feszültség, áram effektív értékének és torzítási tényezőjének meghatározása az harmonikus összetevők ismeretében.
2. A nullvezetőben folyó áram sajátosságai háromfázisú nemlineáris áramkörben.
3. Milyen változást okoz a fázisáram harmonikus összetevőiben az, ha egy négyvezetős táplálású nemlineáris terhelés nullvezetőjét bontjuk?
4. Milyen alakú a fázisáram, milyen rendszámú felharmonikusokat tartalmaz?
5. A nullvezető árama milyen rendszámú felharmonikusokat tartalmaz? Melyik ezek közül a legnagyobb amplitúdójú?
6. Mi alkotja a háromfázisú nemlineáris terhelést?